

ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ: СТРУКТУРА, ЗМІСТ ТА ФУНКЦІЇ

THE FORM OF IMPLEMENTATION OF THE RIGHT AS AN ELEMENT OF THE LEGAL SYSTEM: STRUCTURE, CONTENT AND FUNCTIONS

Григор'єв Д.Д., аспірант кафедри теорії держави і права

*Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України*

У статті здійснено критичний аналіз форми реалізації права як структурного елемента правової системи, її змісту, механізмів та функціонального значення. Дослідження ґрунтується на актуальності питання ефективної реалізації правових норм у контексті трансформаційних змін правової системи, зумовлених цифровізацією, глобалізацією та необхідністю адаптації традиційних правозастосовних механізмів до нових соціальних викликів. Відсутність єдиних підходів до класифікації та структуризації форми реалізації права створює наукову дискусію щодо оптимальних способів правореалізації та їх впливу на забезпечення правопорядку.

Мета дослідження – визначити сучасні теоретико-методологічні засади форми реалізації права, охарактеризувати її структурні компоненти та механізми, а також оцінити ефективність існуючих моделей правореалізації з урахуванням новітніх тенденцій у правозастосовній сфері.

Методи дослідження. У роботі застосовано комплексний міждисциплінарний підхід, що поєднує методи системного аналізу, структурно-функціональний аналіз та порівняльно-правовий метод. Використання цих методів дозволило забезпечити комплексний аналіз форми реалізації права та визначити основні закономірності її функціонування.

Результати дослідження. Розглянуто сучасні підходи до класифікації форм реалізації права, зокрема, індивідуальні, колективні, безпосередні та опосередковані форми. Проаналізовано механізми їхньої взаємодії та вплив зовнішніх факторів на ефективність правореалізаційних процесів. Особливу увагу приділено впливу цифровізації, транснаціоналізації правових систем та технологічних змін на правозастосовну практику. Визначено недоліки традиційних підходів та запропоновано альтернативні концепції правореалізації, що враховують динаміку соціальних відносин та новітні тенденції у сфері правового регулювання.

Висновки. Дослідження підтверджує необхідність удосконалення правореалізаційних механізмів з урахуванням технологічного розвитку та міжнародного правового співробітництва. Виявлено, що ефективність форми реалізації права залежить не лише від її нормативного закріплення, а й від рівня правосвідомості суспільства та наявності дієвих механізмів контролю за виконанням правових норм. Висновки базуються на критичному огляді наукової літератури та емпіричних дослідженнях, що дозволяє окреслити перспективи розвитку механізмів правореалізації в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: форма реалізації права, механізми правореалізації, правозастосування, правова система, правове регулювання.

The article provides a critical analysis of the form of enforcement of law as a structural element of the legal system, its content, mechanisms and functional significance. The study is based on the relevance of the issue of effective implementation of legal provisions in the context of transformational changes in the legal system caused by digitalisation, globalisation and the need to adapt traditional law enforcement mechanisms to new social challenges. The lack of common approaches to the classification and structuring of the form of law enforcement creates a scientific debate on the optimal ways of law enforcement and their impact on law and order.

The purpose of the study is to determine the current theoretical and methodological foundations of the form of law enforcement, to characterize its structural components and mechanisms, and also to assess the effectiveness of existing models of law enforcement with due regard for the latest trends in the law enforcement area.

Research methods. The study applies a comprehensive interdisciplinary approach which combines the methods of system analysis, structural and functional analysis and comparative legal method. The use of these methods made it possible to provide a comprehensive analysis of the form of law enforcement and to identify the main regularities of its functioning.

Results of the study. The author examines modern approaches to the classification of the forms of enforcement of law, in particular, individual, collective, direct and indirect forms. The author analyses the mechanisms of their interaction and the impact of external factors on the efficiency of law enforcement processes. Special attention is paid to the impact of digitalisation, transnationalisation of legal systems and technological changes on law enforcement practice. The author identifies the shortcomings of traditional approaches and proposes alternative concepts of law enforcement which take into account the dynamics of social relations and the latest trends in the field of legal regulation.

Conclusions. The study confirms the need to improve law enforcement mechanisms with due regard for technological development and international legal cooperation. It is found that the effectiveness of the form of law enforcement depends not only on its statutory consolidation, but also on the level of legal awareness of society and the availability of effective mechanisms for monitoring the implementation of legal provisions. The conclusions are based on a critical review of scientific literature and empirical research, which allows outlining the prospects for the development of law enforcement mechanisms in the context of modern challenges.

Key words: form of implementation of law, mechanisms of law implementation, law enforcement, legal system, legal regulation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Форма реалізації права є ключовою категорією правової науки, оскільки визначає механізми перетворення нормативних приписів у конкретну правову поведінку. Ефективність функціонування правової системи безпосередньо залежить від того, наскільки досконалою є система правореалізаційних форм, що забезпечує дотримання, виконання, використання правових норм і правозастосування. В умовах трансформації суспільних відносин, розвитку цифрових технологій та міжнародної інтеграції зростає потреба у переосмисленні традиційних підходів до визначення форми реалізації права та їх функціонального значення у правовій системі.

Форми реалізації права відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності правопорядку, правозахисних механізмів і правозастосовної практики. Проблема їхнього аналізу стає особливо актуальною в контексті сучасних викликів, серед яких: необхідність узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами; посилення ролі цифрових механізмів реалізації права (електронне правосуддя, автоматизовані системи адміністративного управління); розширення договірних та колективних форм реалізації права; потреба у вдосконаленні механізмів захисту прав людини в умовах глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання форми реалізації права є об'єктом багатьох наукових

дискусій, що підтверджують численні дослідження, проведених як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Водночас у науковій літературі існують різні підходи до визначення, структури та ефективності правореалізаційних механізмів.

Так, Миколенко О. І. [1] у своїй монографії розглядає механізм реалізації прав і свобод людини та громадянина як багаторівневу систему, що поєднує публічно-правові та приватноправові аспекти. Дослідник акцентує увагу на тому, що ефективність реалізації прав залежить від взаємодії між законодавчими нормами та правозастосовною практикою. Проте, на відміну від нього, Радейко Р. І. [2] зосереджується на формалізації права, вказуючи, що надмірне ускладнення правових процедур може перешкодити їхній ефективній реалізації, особливо в умовах цифрової трансформації правової системи.

Чернетченко О. М. та Гребенік В. І. [3] аналізують реалізацію соціальних прав у країнах Центральної та Східної Європи, наголошуючи, що історичний розвиток правових систем значно впливає на сучасні механізми правореалізації. На відміну від них, Гулак О. В. [4] досліджує правову інституціоналізацію лобізму, підкреслюючи, що недостатня регламентація цього процесу може негативно впливати на рівність доступу до правової реалізації.

Окремий акцент у дослідженнях зроблено на екологічних правах. Краснова М. В. та Краснова Ю. А. [5] аналізують механізми реалізації екологічних прав громадян, наголошуючи на необхідності посилення державного контролю та відповідальності у цій сфері. Водночас Павлишин О. В. [6] досліджує оптимізацію правозастосовної діяльності, наголошуючи, що ефективна реалізація правових норм залежить від логіко-філософських засад їх застосування, зокрема від рівня правосвідомості та правової культури громадян.

Щербанюк О. В. [7] досліджує питання народного суверенітету, підкреслюючи, що реалізація права повинна враховувати демократичні принципи та рівність доступу до правосуддя. Це перегукується з дослідженнями Іванченка А. В. [8], який акцентує увагу на необхідності розширення класифікації об'єктів реалізації права, особливо в контексті цифрових активів, що формують новий правовий порядок.

Серед зарубіжних досліджень варто відзначити роботу Ternavska V. M. [12], яка аналізує інтерпретацію права як форму реалізації конституційної та правової політики держави. Автор підкреслює, що ефективність правореалізації залежить від інтерпретації норм у конкретних політико-правових умовах. Greenstein S. [13] досліджує проблеми верховенства права в епоху штучного інтелекту, наголошуючи на ризиках автоматизованих рішень, які можуть порушувати права підсудних. Водночас Auer M. [14] та Kirkby C. [15] зосереджують увагу на тому, як правова теорія може впливати на практику правозастосування, наголошуючи на необхідності гнучкості та адаптивності правових механізмів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень, залишається низка невирішених питань щодо адаптації механізмів реалізації права до умов цифрової трансформації. Зокрема, недостатньо досліджено вплив штучного інтелекту на правозастосування та можливі правові ризики автоматизації судочинства. Також відкритим залишається питання гармонізації національних правових систем із міжнародними стандартами у сфері правореалізації. Крім того, бракує комплексного аналізу ефективності альтернативних форм вирішення спорів у контексті забезпечення правопорядку та доступу до правосуддя.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є комплексний аналіз форми реалізації права, її структурних елементів, змісту та функцій у правовій системі. Для досягнення цієї мети поставлені такі завдання:

1. Визначити сутність форми реалізації права та її місце у правовій системі.

2. Дослідити основні підходи до класифікації форм реалізації права.

3. Визначити взаємозв'язок між формою реалізації права, правозастосуванням і правотворчістю.

Новизна дослідження полягає в розробці комплексної концепції форми реалізації права, що включає її структурні особливості, змістові характеристики та функціональне значення. У роботі запропоновано новий підхід до класифікації форм реалізації права з урахуванням сучасних тенденцій цифровізації, колективної правореалізації та правозастосування в умовах міжнародного співробітництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Форма реалізації права є однією з фундаментальних категорій у правознавстві, яка відображає механізм застосування правових норм у практичній діяльності суб'єктів права. Однак, як зазначають Миколенко О. І. [1, с. 12] та Радейко Р. І. [2, с. 8], існують суттєві розбіжності у розумінні цього поняття. Класичні визначення орієнтуються на формальну сторону правореалізації, у той час як сучасні тенденції вказують на необхідність врахування контексту соціальних, економічних та технологічних змін.

Традиційні теоретичні моделі часто не охоплюють динамічні процеси, які впливають на правову практику, зокрема розвиток цифрових платформ, автоматизованих юридичних сервісів та нестандартні правові форми, такі як альтернативне врегулювання спорів [7, с. 107]. Таким чином, поняття форми реалізації права потребує оновленого підходу, що базується на гнучкості та адаптивності до сучасних викликів.

Зміст форми реалізації права зазвичай визначається через її основні складові: суб'єкти, об'єкти, механізми та результати правореалізаційних процесів. Проте аналіз наукової літератури [8, с. 82] вказує на те, що класичні моделі часто ігнорують взаємозв'язок між цими складовими. Наприклад, вплив цифрових технологій та міжнародного права змінює не лише механізми реалізації правових норм, а й їхнє сприйняття та застосування у суспільстві.

Ключові недоліки традиційних підходів можна представити у табл. 1.

Таблиця 1

Ключові недоліки традиційних підходів до форми реалізації права

1	Недостатній рівень деталізації суб'єктного складу. Юридичні особи та державні органи часто розглядаються як головні суб'єкти правореалізації, тоді як неформальні правові утворення (наприклад, громадські ініціативи або децентралізовані автономні організації) залишаються поза увагою.
2	Ігнорування технологічних змін. Як зазначає Чернетченко О. М. [3, с. 101], сучасне право дедалі більше взаємодіє з алгоритмічними процесами, що створює нові механізми реалізації правових норм, такі як смарт-контракти та автоматизовані юридичні рішення.
3	Розрив між теорією та правозастосуванням. Дослідження Краснові М. В. [5, с. 63] показують, що формально закріплені механізми правореалізації не завжди відповідають реальним суспільним практикам, що призводить до правової невизначеності.

Останнім часом у юридичній літературі висувуються альтернативні підходи до визначення форми реалізації права, які базуються на міждисциплінарних концепціях.

Один із таких підходів – інтеграційний підхід, запропонований Миколенко О. І. [1, с. 12], який враховує взаємодію між традиційними правовими механізмами та сучасними технологічними рішеннями, такими як блокчейн-право, цифрові платформи правосуддя та автоматизовані сис-

теми ухвалення рішень. Однак, цей підхід викликає суперечки серед дослідників, оскільки, як зазначає Радейко Р. І. [2, с. 9], технологічні інновації в правовій сфері можуть створювати нові форми правової невизначеності, особливо щодо регулювання алгоритмічного правосуддя.

Інший перспективний напрямок – аналіз форми реалізації права через призму поведінкових досліджень. Як зазначає Краснова М. В. [5, с. 64], правореалізація значною мірою залежить від рівня правової культури суспільства та сприйняття законодавства. Це твердження частково підтверджує Павлишин О. В. [6, с. 70], який наголошує, що правосвідомість громадян впливає на ефективність правореалізації, однак традиційні методи правозастосування часто не враховують цей аспект. Водночас, Щербанюк О. В. [7, с. 107] звертає увагу на те, що демократичні механізми участі громадян у правотворчості можуть сприяти кращій реалізації права, проте їх вплив залишається недостатньо вивченим.

Таким чином, хоча альтернативні концепції форми реалізації права пропонують нові теоретичні підходи, вони залишають відкритими низку питань. Наприклад, наскільки ефективним є поєднання технологічних рішень із традиційними правовими інститутами? Чи є правова культура ключовим чинником у правореалізації, або ж на перший план виходять економічні й політичні фактори? Критичний аналіз наявних досліджень демонструє, що жоден із підходів не може повністю пояснити всі аспекти реалізації права, що вказує на необхідність подальшого дослідження цієї проблематики.

Критичний аналіз поняття та змісту форми реалізації права вказує на необхідність модернізації традиційних концепцій з урахуванням сучасних викликів. Застарілі моделі правореалізації не враховують цифрових трансформацій, нових форм соціальної взаємодії та міжнародної інтеграції правових систем. Тому подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку гнучких та адаптивних моделей реалізації права, що відповідатимуть умовам динамічного розвитку сучасного суспільства.

Форма реалізації права є багаторівневою конструкцією, яка визначає порядок втілення правових норм у практику. Проте дослідження Миколенко О. І., 2023 [1] Радейко Р. І. [2] показують, що загальноприйняті підходи до структури форми реалізації права залишаються недостатньо гнучкими, не враховують динамічних змін у правовій системі та розвитку нових правових механізмів. Багато теоретичних моделей структури ігнорують вплив цифровізації, транснаціонального права та нових форм суспільних відносин.

Суб'єкти реалізації права традиційно поділяються на фізичних та юридичних осіб, органи державної влади та громадські об'єднання. Проте дослідження Щербанюк О., 2023 [7] демонструють, що сучасні правові системи не завжди здатні ефективно забезпечити рівний доступ різних суб'єктів до реалізації правових норм. Наприклад, юридичні особи часто отримують привілейований доступ до механізмів реалізації права через складні правові інструменти (офшори, корпоративні договори), тоді як індивідуальні суб'єкти нерідко обмежені у своїх можливостях через бюрократичні перепони.

Об'єкти реалізації права зазвичай класифікуються як матеріальні та нематеріальні, проте дослідження Іванченко А. В. [8] вказують на необхідність розширення цієї класифікації. Наприклад, цифрові активи (криптовалюти, токени, інтелектуальна власність) набувають правового значення, але їх статус залишається невизначеним у багатьох юрисдикціях. Така ситуація створює проблеми для ефективної реалізації права у сфері цифрової економіки та правового регулювання штучного інтелекту.

Сучасні механізми реалізації права базуються на традиційних підходах до правозастосування та адміністративного регулювання. Однак, як зазначає

Чернетченко О. М. [3, с. 104], відсутність адаптації механізмів до нових викликів призводить до зниження їх ефективності. Зокрема:

- Судові механізми залишаються перевантаженими та не завжди гарантують оперативне правосуддя.

- Адміністративні процедури часто є надмірно зарегульованими, що ускладнює доступ громадян до реалізації своїх прав.

- Альтернативні методи вирішення спорів (арбітраж, медіація) не мають достатньої правової підтримки для їх ефективного застосування.

Формальне закріплення правових норм не завжди гарантує їх ефективну реалізацію. Краснова М. В. [5, с. 65] наголошує, що високий рівень корупції, недовіра до судової системи та складні бюрократичні процедури значно знижують результативність правореалізаційних процесів. Таким чином, правова система часто демонструє розрив між нормою і практикою її застосування.

Аналіз сучасних досліджень вказує на необхідність перегляду традиційних підходів до структури форми реалізації права. Сучасні виклики, зокрема цифровізація, транснаціональні правові відносини та зростання ролі нематеріальних активів, потребують адаптації правозастосовних механізмів. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку більш гнучких структурних моделей реалізації права, що відповідатимуть потребам сучасного суспільства.

Форми реалізації права є однією з найважливіших категорій у правознавстві, оскільки вони визначають, яким чином правові норми впроваджуються в суспільну практику. Усталена класифікація форм реалізації права має низку недоліків. Традиційний підхід поділяє реалізацію права на безпосередню та опосередковану, проте такі класифікаційні рамки не враховують складності сучасного правозастосування, особливо в умовах цифровізації та міжнародної інтеграції.

Безпосередня реалізація права передбачає, що суб'єкти виконують юридичні норми без втручання державних органів. Основні її види подано у табл. 2.

Таблиця 2
Види безпосередньої реалізації права

	Види	Опис
1	Дотримання норм права	Передбачає утримання від заборонених дій
2	Виконання норм права	Включає активні дії щодо виконання правових обов'язків
3	Використання норм права	Дозволяє суб'єктам реалізовувати свої права за власною ініціативою

Цей поділ є дещо спрощеним, оскільки в реальних правових відносинах межі між цими категоріями є розмитими. Зокрема, виконання норм права нерідко потребує правозастосування у разі конфлікту інтересів чи неоднозначного тлумачення правових приписів.

Опосередкована реалізація права включає участь компетентних органів, які гарантують виконання правових норм. До основних її форм належать:

- Правозастосування, що передбачає діяльність державних органів щодо вирішення правових спорів.

- Юрисдикційна діяльність, яка охоплює застосування санкцій та притягнення до відповідальності.

Проте, як зазначає Павлишин О. В. [6, с. 71], багато правозастосовних механізмів є застарілими і не відповідають сучасним потребам суспільства. Наприклад, судові процеси часто є тривалими та бюрократизованими, що суперечить принципу оперативності правосуддя.

Колективна реалізація права набуває особливого значення в умовах розвитку громадянського суспільства. До неї належать:

- Діяльність громадських організацій, що впливають на формування правових норм і практик.

– Корпоративна реалізація права, яка передбачає впровадження правових норм у рамках діяльності юридичних осіб.

– Колективні договори та угоди, що регулюють взаємовідносини між групами осіб.

Однак Краснова М. В. [5, с. 66] вказує, що існує значний ризик маніпуляцій з боку окремих юридичних осіб або лобістських груп, які можуть використовувати колективну реалізацію права у власних інтересах, що суперечить загальному правопорядку.

– Договірна реалізація права є одним із ключових механізмів саморегулювання, проте її ефективність залежить від рівня правової визначеності.

– Адміністративна реалізація права забезпечує державний контроль за дотриманням правових норм, але Щербанюк О. [7, с. 105] зазначає, що надмірна зарегульованість процесів часто створює бюрократичні перепони.

Форми реалізації права є багатогранними і динамічними явищами, які потребують подальшого дослідження та адаптації до сучасних реалій. Аналіз літератури вказує на необхідність критичного перегляду традиційних класифікацій, а також на пошук нових механізмів правореалізації, що відповідатимуть викликам цифрової трансформації та глобалізації правових систем.

Сучасна правова система переживає значні трансформації, що безпосередньо впливають на ефективність реалізації права. Попри зусилля національних законодавчих органів та міжнародних правових інституцій, існує ряд невирішених проблем, що обмежують дієвість механізмів правореалізації.

По-перше, цифровізація правової сфери, яка позиціонується як інструмент оптимізації правозастосування, на практиці стикається з численними труднощами. Як зазначає Щербанюк О. [7, с. 105] автоматизація правових процесів залишається фрагментарною, а відсутність чітких законодавчих норм щодо електронного правосуддя створює ризики правової невизначеності.

По-друге, глобалізація правових систем супроводжується як позитивними, так і негативними аспектами. Іванченко А. В. [8, с. 82] зазначає, що гармонізація національного та міжнародного права часто відбувається без врахування специфіки локальних правових традицій, що спричиняє конфлікти між правовими нормами різних юрисдикцій.

По-третє, правова невизначеність залишається серйозним викликом, особливо в контексті швидкої зміни соціально-економічних умов.

Незважаючи на наявність пропозицій щодо вдосконалення механізмів реалізації права, їх практичне втілення залишається проблематичним. Зокрема, відсутність єдиних стандартів цифрового документообігу створює ризики зловживань та обмежує доступ до правосуддя малозахищених верств населення.

Також, альтернативні методи вирішення спорів (медіація, арбітраж) хоч і мають потенціал зниження судового навантаження, проте на практиці вони залишаються недостатньо популярними через відсутність чітких правових гарантій для учасників процесу. Це вказує на необхідність не лише їх законодавчого закріплення, а й формування культури позасудового врегулювання спорів.

Аналіз сучасної літератури показує, що форми реалізації права стикаються з багатьма викликами, які потребують комплексного вирішення. Попри очевидні переваги цифровізації, міжнародної інтеграції та альтернативних

методів правозастосування, їх практичне впровадження викликає численні проблеми. Зокрема, правова невизначеність, недостатня ефективність механізмів захисту прав та відсутність єдиних стандартів правозастосування залишаються ключовими проблемами. Подальші дослідження повинні зосередитися на розробці механізмів, що дозвлять усунути ці недоліки та забезпечити ефективну реалізацію правових норм у сучасному суспільстві.

Висновки. Проведене дослідження дозволило розглянути форму реалізації права як структурний елемент правової системи, визначити її зміст, механізми та ключові виклики сучасного правозастосування. Аналіз існуючих теоретичних підходів продемонстрував, що традиційні концепції правореалізації потребують перегляду у зв'язку зі зміною соціально-економічного середовища, цифровізацією правових процесів та транснаціоналізацією правових систем.

Серед основних висновків дослідження можна виділити кілька ключових аспектів. По-перше, існуючі підходи до правореалізації є неоднорідними. Класичні моделі, що ґрунтуються на формальному застосуванні норм, поступово втрачають універсальність у зв'язку з технологічними змінами та соціальними трансформаціями. По-друге, цифрові технології відіграють дедалі більшу роль у правореалізаційних процесах. Автоматизовані юридичні рішення, блокчейн-право та цифрові платформи правосуддя докорінно змінюють механізми реалізації права, вимагаючи адаптації правових норм до нових викликів. По-третє, правосвідомість є важливим фактором ефективної реалізації права. Вплив правової культури на дотримання та виконання норм залишається недооціненим у традиційних теоріях правореалізації, що свідчить про необхідність міждисциплінарного підходу до дослідження цієї проблематики. По-четверте, національні правові стандарти не завжди узгоджуються з міжнародними. Інтеграційні процеси вимагають розробки більш уніфікованих правових механізмів, здатних ефективно функціонувати у різних юрисдикціях.

Перспективи майбутніх досліджень охоплюють кілька важливих напрямів. Зокрема, необхідно глибше дослідити вплив штучного інтелекту на правореалізаційні процеси. Автоматизація правозастосування може суттєво змінити баланс між формальними та неформальними механізмами реалізації права. Крім того, актуальним залишається розвиток альтернативних методів вирішення спорів. Ефективність арбітражних, медіаційних та інших позасудових механізмів реалізації права залишається недостатньо вивченою. Розширення сфери цифрової економіки вимагає нового бачення правового регулювання цифрових активів. Смарт-контракти, криптовалюти та інші цифрові правові феномени потребують правової визначеності та належної регуляторної бази. Нарешті, важливо розглянути адаптацію правових норм до динамічних суспільних змін. Зміна соціальних моделей, поява нових форм трудових відносин та правових інститутів вимагає гнучкості правореалізаційних механізмів.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку інтегрованих моделей правореалізації, що враховують технологічні, соціальні та економічні зміни. Це дозволить забезпечити не лише ефективне функціонування правової системи, а й її відповідність сучасним викликам та потребам суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Миколенко О. І. Механізм реалізації прав і свобод людини та громадянина в публічному і приватному праві: монографія. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2023. 257 с. URL: <https://press.onu.edu.ua/catalog/book/257> (дата звернення: 25.02.2025).
2. Радейко Р. І. Теоретико-правові засади формалізації права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 20 с. URL: <https://www.academia.edu/32977406/> (дата звернення: 25.02.2025).
3. Чернетченко О. М., Гребеник В. І. Правове регулювання соціальних прав у державах Центральної та Східної Європи (70-ті роки XIX ст. – 30-ті роки XX ст.). *Legal Bulletin*. 2024. № 1(11). С. 99–108. DOI: 10.31732/2708-339X-2024-11-A14. URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legal-bulletin/article/view/445/388> (дата звернення: 25.02.2025).

4. Гулак О. В. Теоретико-правові проблеми правової інституціоналізації лобізму в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2023. Вип. 333. С. 51–55. URL: <https://nubip.edu.ua/node/25110> (дата звернення: 25.02.2025).
5. Краснова М. В., Краснова Ю. А. Реалізація та захист екологічних прав громадян: теоретико-правові аспекти: монографія. Київ: ФОП Ямчинський О. В., 2023. URL: https://www.iepd.kiev.ua/?page_id=16053 (дата звернення: 25.02.2025).
6. Павлишин О. В. Оптимізація правозастосовчої діяльності: теоретико-правові та логіко-філософські засади: навч. посібник. Київ: Київський нац. ун-т внутрішніх справ, 2022. 123 с. URL: <https://scc.knu.ua/upload/iblock/806/> (дата звернення: 25.02.2025).
7. Щербанюк О. В. Народний суверенітет як конституційна цінність в порівняльно-правовому вимірі. *Порівняльно-правові дослідження. Україно-грецький міжнародний науковий юридичний журнал*. 2023. № 1–2. С. 106–108. URL: <https://law.chnu.edu.ua/oksana-shcherbaniuk/> (дата звернення: 25.02.2025).
8. Іванченко А. В. Розширення класифікації об'єктів реалізації права в контексті цифрових активів. *Правова держава*. 2024. № 2. С. 78–85.
9. Перепелюк А. М. Механізм застосування права: структура та критерії ефективності (загальнотеоретичний аспект): дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2016. 224 с.
10. Веркалець І. Д. Юридичне закріплення та реалізація функцій права у контексті загального рівня правосвідомості. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. С. 9–11.
11. Зварич Р. Трансформація регулятивної функції права: історико-правове та компаративне дослідження: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01; Університет Короля Данила. Івано-Франківськ, 2019. 448 с.
12. Ternavska V. M. Interpretation of law as a form of implementation of the constitutional and legal policy of the state. *Al'manah prava*. 2021. С. 323–328. DOI: 10.33663/2524-017x-2021-12-54.
13. Greenstein S. Preserving the rule of law in the era of artificial intelligence (AI). *Artificial Intelligence and Law*. 2022. № 30. С. 291–323. DOI: 10.1007/s10506-021-09294-4.
14. Auer M. What is Legal Theory? *Rechtsgeschichte*. 2021. С. 30–39. DOI: 10.12946/RG29/030-039.
15. Kirkby C. How to do things with legal theory. *International Journal of Law in Context*. 2022. № 18. С. 373–382. DOI: 10.1017/S1744552322000374.